

20.334

THESES PHILOSOPHICAE

ASSERENDAE

A B. FRANCISCO CANTO, ET BERNABEO,

MILITANI, COLLEGII SEBASTIANI ALUMNO TOGATI

PRAESIDI

II. B. IOANNI BAPTISTA ETALOGIA,

ET GUILIELMO,

SEBASTIANO, IN EODEN COLLEGIO PROFESSORIBUS

PRESIDIIS

PROBATIONE

Loco certandi perhibetur in Christ. SS. P. P. M.

Abbe. Cantu, et Augustini Templo, Anno

nam Palaestra

R. 20.334

MECD 2016

Foll. 20.334

THESES PHILOSOPHICAE
ASSERENDAE

A D. FRANCISCO CANTÓ , ET BERNABÉU,
ORCELITANI COLLEGII - SEMINARI ALUMNO TOGATO.

PRAESIDE

D. D. IOANNE BAPTISTA PITALUGA,
ET GUILLÉN,

PRAESBYTERO , IN EODEM COLLEGIO PHILOSOPHIAE
PROFESSORE.

*Locus certamini parabitur in Orcel. SS. VV. &
MM. Iustae , & Ruffinae Templo , Semi-
narii Palaestra.*

DIE II. MENSIS IUNII ANN. M.DCCLXXXIII.

Hora 8. cum dimidia et 4.

CUM LICENTIIS NECESSARIIS.

MURCIAE: APUD VIDUAM PHILIPPI TERUEL , VIA
Lintearia.

R. 20.334

THESES PHILOSOPHICAE

ASSERENDAE

A D. FRANCISCO CANTO, ET BERNARDO

ORCELITANI COLLEGI SEMINARI ALUMNO ROGATO.

PRÆSIDE

D. D. IOANNIS BAPTISTA PITAGORÆ

ET GUILIELMI

FRÆSBYTERO, IN EODEM COLLEGIO PHILOSOPHICÆ

PROFESSORIS

Locus certaminis præstabitur in Orcei. SS. IV. 83
M.M. hinc, 5. Ruffino Templo, Semi-
nari Palæstra.

DIE 11. MENSIS JUNII ANNI MDCCCLXXXIII.

Libro 1. non dicitur et

CUM LICENTIA NECESSARIÆ.

MURCINE: APUD VIDEAM PHILIPPI TERENTI, VIA
Lancina.

PRAESTANTISSIMO,

ORNATISSIMOQUE VIRO

D. D. PETRO CARO, MAZA DE LIZANA,

SUREDA, TOGORES, CORNEL, ET LUNA DE ARAGON,

MARCHIONI DE LA ROMANA. DOMINO, AC BARONI

OPPIDORUM MOXENTIS, ET NOVELDAE,

ARCISQUE DE LA MOLA. DOMUS DITIONISQUE MAZA,

ET LIZANA. BELLICAE NAVIS CLASSIS REGIAE

SUBNAVARCHO. CET. CET. CET.

FRANCISCUS CANTÓ, ET BERNABEU

FELICITATEM.

O digna magnanimo viro nobilitas! ; O mihi gravissimum TUAE benevolentiae pondus! Certè haec,

CLA-

CLARISSIME VIR , ut Philosophicas , quas
concertationi expono theses , nomini TUO conse-
crarem , animum meum pepulere. Quid ? Ego
praeter ceteros turpi accepti beneficii immemoris
nota haud iniuria inurerer , si cum generis splen-
dor , & dignitas , atque virtutum ornamenta id
a me non exigent , gratae mentis officio non
tribuerem. Ut enim innumera praeteream in me
collata tum amoris , tum humanitatis argumen-
ta , singularemque munificentiae erga me TUAE
significationem ; quoniam tamen pacto egregiam,
quam vel ab unguiculis patefecisti , naturae indo-
lem ; augustam , qua TE praebes conspiciendum,
corporis , animique maiestatem ; mirabilem il-
lam , qua etiam infeliciores excipis , comitatem ;
omnia denique , quibus me , Hispanos , exteros
devinxisti , conticescam , planè non video: Quip-
pe equidem clariora haec sunt , quàm ut valeant
dissimulari. Verùm inclytis Maiorum TUORUM,
quibus Regi , Patriae , omnibus strenuam nava-
sti operam , fascinatoribus ; praeclarissima stirpis
TUAE commendatione si motum me negem , abs
dubio mentiar. ; Quem enim vel tardiozem supe-
ratae hostium vires , prostratae Maurisiorum co-
piae , in medium producta militum subsidia non
commoveant ? Atqui haec sunt praeclara proavi
TUI

*TU I Fortuni de Lizana gesta , qui Petro I. Aragoniae Regi ancipiti bello cum hoste dimicanti non modo adfuit , sed etiam , ut superior discederet , & arte , & virtute consequutus est. Cum autem tot , tamque insignia sint viri huius ad invidiam maximi promerita ; eius posteros excelsum ad hunc apicem non pervenisse putatis ? imo de matura in re Militari peritia , de virili animi in profligandis hostibus constantia , de summa erga Principem caritate , de ingenuo in pauperes amore , de studiosa adversus omnes benevolentia , de admirabili virtutum omnium ornameto invicem ita certarunt , ut nullus alium superasse videretur. Id dumtaxat optimo Patri , id **TIBI** reliquum erat , ut quos eximio natalium splendore adaequas , quosque illustrium rerum nancisceris auctores , etiam praestares , nedum aemulareris. Et ut de Patre taceam , qui se , suaque omnia Algerii pro Patriae salute devovit ; quid de dignissimi Patris Filio dignissimo , quod omnibus notum non sit , non solum referam , sed nec meditabor ? Quam fuerit in labore constans , in discriminibus cautus , in omnibus prudens , ipsi scitis , qui Bellicae expeditioni Magone , & Heraclaeae interfuistis. Ipsi scitis , nec ulla rei huius nos tenet ignorantio. Ea fuit **TUORUM** , ea est **TUA** in Rempubli-*
cam

cam pietas ! is in Reges amor ! Longum nimis fo-
ret , nimisque diffusa indigerem oratione , cetera si
vellem prosequi , quae de tanto viro praedicantur.
Satis , si dixero , quae in singulis humanitatis,
splendoris , munificentiae , reliquarum animi dotum
dispersa cernuntur , in TE uno ita illigata con-
spici , ut nullo pacto unquam separentur. Vale,
Et vive litterarum decori , inopum praesidio , om-
nium felicitati. E Collegio-Seminario Orcel. Idib.
Mai. Ann. M.DCCLXXXIII.

Ego Ecclesiastes ::: proposui in animo meo quæ-
rere , & investigare sapientèr de omnibus , quæ
fiunt sub Sole. Hanc occupationem pessimam dedit
Deus filiis hominum , ut occuparentur in ea.
Eccles. cap. i. v. 13.

Isti ::: respondere assolent : Vis est ista natu-
rae , natura eorum sic se habet , propriarum istae
sunt efficaciae naturarum. Tota itaque ratio est,
cur Agrigentinum salem flamma fluere faciat , aqua
crepitare : quia est natura eius. At hoc esse potius
contra naturam videtur , quæ non igni , sed aquae
dedit salem solvere , torrere autem igni , non aquae.
Sed ista , inquiunt , salis huius naturalis est vis , ut
his contraria patiatur. Haec igitur ratio redditur,
& de illo fonte Garamantico , ubi una vena friget
diebus , noctibus fervet , vi utrâque molesta tan-
gentibus. Haec & de illo alio , qui cum sit con-
trectantibus frigidus , & facem sicut alii fontes ex-
tinguat accensam : dissimiliter tamen atque mirabi-
liter idem ipse accendit extinctam. Haec & de la-
pide Asbesto , qui cum ignem nullum habeat pro-
prium , accepto tamen sic ardet alieno , ut non
possit extinguï. Haec de ceteris , quæ piget retexe-
re , quibus licèt vis insolita contra naturam inesse
videatur , alia tamen de illis non redditur ratio , ni-
si ut dicatur , hanc eorum esse naturam. Brevis sa-
nè

nè ista est ratio, fateor, sufficiensque responsio.
S. Aug. lib. 21. de Civit. Dei cap. 7.

Cum animus coelum, terras, maria, omnium-
que rerum naturam perspexerit, eaque undè gene-
rata, quò recurrant, quandò, quomodò obitura,
quid in iis mortale, & caducum, quid divinum,
aeternumque sit, viderit; :::: quam despiciet, quam
pro nihilo reputabit, quae vulgo dicuntur amplis-
sima? Cic. lib. 1. de Leg.

si ut dicatur, hanc eorum esse naturam. Brevis-
videatur, alia tamen de illis non reddunt ratio, ni-
re, quibus licet vis insolita contra naturam inesse
possit extinguatur. Haec de ceteris, quae piget tere-
primum, accepto tamen sic ardet alieno, ut non

P. P.

1. **P**hilosophia, si interpretari velis, est amor, sive studium sapientiae; si rem ipsam inspicias, est: *cognitio rerum Divinarum, humanarum, causarumque, quibus hae res continentur.*

*Philosophiae
notio.*

2. Sapientes olim appellabantur à Graecis, qui magnarum rerum intelligentia ceteris antecellere videbantur; istud tamen nomen pluribus invidum, atque odiosum, Pythagora auctore, fuit mutatum, qui & se Philosophum vocari maluit, & primus Philosophiam dixit.

3. Scientiam istam hominibus inesse, imperfectam tamen admodum, intimo sensu quisque deprehendit.

4. Cum Philosophia ad invisibilia Dei intelligenda per ea, quae facta sunt, nos manuducat, illam profectò viro Catholico utilem iudicamus ad Fidei, & Religionis praesidium.

5. Perutilis quoque adserenda huius scientiae notitia homini cuilibet privato, & cum aliis corpus politicum constituenti.

6. Effectrix Philosophiae causa est Deus, qui Protoparenti nostro perfectam illam infudit.

7. Ad haec nostra tempora constanter fuit Philosophia propagata, magna tamen vicissitudine.

*Philosophiae
Historia.*

8. A Patribus primo in nepotes haereditario veluti munere transfusa, in varias deinde fuit sectas divisa, quarum unaquaeque sua profitebatur dogmata: de singulis Philosophiae sectis verba faciam.

9. A saeculo XVI. plurimi indicto Peripateticae Philosophiae bello, vel nova Systemata cudere, vel antiqua renovare sunt aggressi: hinc Philosophia plurimum adolevit; ut enim assentimur Ciceroni asserenti Lib. 2. de Divin. *nihil tam absurdè dici posse, quod non dicatur ab aliquo Philosophorum*; ita fate-mur, neminem adeo esse veritatis expertem, quin aliquid verum cognoverit.

10. Ut uberiores fructus ex Philosophiae studio reportemus, non expedit per singulas divagare sectas, Eclecticorumque more se gerere.

11. Apage tamen, ne Pythagoricorum responsum nos probaturos, atque libertatis iacturà philosophaturos existimes: *Amicus quidem Socrates*, inquebat olim Plato, *sed magis amica veritas.*

*Libertas
philosophan-
di.*

12. „In qua porro Secta (verba transcribimus Lactantii lib. 3. Inst. cap. 4.) „veritatem ponimus? in omnibus certè non potest. Designemus quamlibet:

„ nempe in ceteris omnibus sapientia non erit. Transeamus ad singulas. Eodem modo, quidquid uni dabimus, ceteris auferemus. Unaquaeque enim secta omnes alias evertit, ut se, suaque confirmet: : : sed sicut alias tollit, sic ipsa quoque ab aliis omnibus tollitur.

Electio Systematis.

13. Nihil igitur aliorum iudicium extimescentes, palam adserimus, Aristotelis systema, prout à fulgentissimo Ecclesiae Sole D. Thoma Aquinate explanatur, omnibus, quibus scatebat, erroribus purgatum, Religioni mancipatum, sacraeque scientiae viam parans, prae aliis esse eligendum.

14. Post D. Thomae aetatem accuratiora, & nova etiam instrumenta sunt confecta, quorum ope pleraeque res detectae: illis nostra Philosophia ornatur, atque illustratur, non enim in mentem venit, ipsi nihil prorsus addi posse.

15. In tradenda Philosophia docet Ang. Praeceptor 6. Ethic. lect. 7. ita esse procedendum, ut primo pueri Logicalibus instruantur, secundo in Mathematicis, tertio in Naturalibus quarto in Moralibus, quinto in Sapientialibus, & Divinis.

16. Omnimoda certitudo, quae in puris Mathematicis invenitur, in aliis Philosophiae partibus quaerenda non est.

LOGICA.

Logicae Scopus.

17. **L**ogica artium omnium magistra, & quasi clavis scientiarum, est illa facultas, quae hominis mentem natura sua imbecillem, & tardam, ad verum investigandum aptam reddit, errores depellit, &, quod caput est, planum nobis iter ad veritatem commonstrat.

18. Insitum nobis est quoddam naturale lumen, à quo velut irradiante dirigimur in rebus ad vitae rationalis decentiam, & utilitatem spectantibus, quodque Logicam naturalem dicimus.

19. Praeter naturalem existit Logica artificialis, quae regulas, & praecpta tradit, quorum praesidio mens nostra in cognitione veritatis dirigitur.

20. Verè, ac propriè scientia est Logica; impropriè, & similitudinariè potest dici ars.

21. Speculativa est tota, similitudinem tamen habet cum scientiis practicis.

22. Ad scientias faciles, seu quae ex principiis per se notis sponte fluunt, Logica utilitatem praestat; est vero ipsa necessaria ad scientias difficiles in statu, ut aiunt, perfecto acquirendas.

23. Obiectum materiale Logicae non sunt mentis operationes, sed res ipsae quatenus cognitae.

24. Formale vero est ens rationis directivum trium mentis operationum.

Mentis operationes.

25. Operationes intellectus voco actiones illas, quibus mens functiones suas peragit; tres numerantur, apprehensio, iudicium, discursus: ad istas ceterae reducuntur.

Ap-

III

26. Apprehensio, sive perceptio est mentis nostrae actio rem quamcumque simpliciter intuentis.

Apprehensio.

27. Solius mentis actio est perceptio, nec fieri potest, ut materia sit capax percipiendi.

28. Idea est, imago, aut simulacrum, quod menti fit praesens, dum percipit, aut cogitat: haec idea impressa vocatur; idea vero, quae expressa dicitur, est ipsum verbum mentis.

Idae natura.

29. Idae intellectuales non consistunt in actuali perceptione, sed ab ipsa realiter distinguuntur.

30. Irrectè ideae intellectuales dicuntur concretiunculae, sive contexturae atomorum, ut finxere Democritus, & Epicurus.

31. Neque modificationes materiae sunt ideae, ut vult Hobbesius.

32. Ideas ceu naturas quasdam à Deo, & à rebus separatas admittit Plato, quas nullas extare propugnamus.

33. Oblitam iam Platonis opinionem ex parte restituere aggressus fuit Renatus Cartesius, quasdam fingens ideas innatas.

34. Nulla extat idea nobiscum creata, nec a Deo producitur, cum illa opus habemus.

35. Ipsius Dei idea, quam in hac vita habemus, non est menti a prima sui conditione infusa.

36. Censuit Malebranchius, mentem humanam Deum per se ipsum immediatè cognoscere, cetera vero in Deo videre: quid verò absurdius, atque ineptius?

37. Absurdum etiam, atque fictitium est systema Leibnitii, quem sequitur Wolfius, de automato spirituali, nempe anima, in qua idea totius universi tamquam in Mundo ideali contineatur.

38. Mens non sibi efformat ad praesentiam sensibilibus ipsorum similitudines, uti quibusdam recentioribus placet.

39. Irrectè statuit Gassendus, intellectum ob cohaesionem cum phantasia, in ipsa immediatè contueri imaginem repraesentatam.

40. Philosophorum opinionibus explosis, id unum restat, ut nempe D. Thomae doctrinam, qui clariori ingenii face mortalibus praeluxit, in salebrosa admodum, & implexa via aperiamus.

41. Itaque res sensibiles extra animam existentes exhibeantur sensibus exterioribus, & ad internos, praesertim ad phantasiam, deducantur eorum imagines, atque ad phantasmata intellectus sese convertat.

Idearum origo.

42. Rei corporeae imago abstrahatur a circumstantiis materialibus singularibus virtute illius animae facultatis, quae appellatur intellectus agens; haecque iam separata recipiatur in altera animae facultate, quam dicimus intellectum possibilem.

Hinc

43. Hinc fit intellectum istum rem & quidem universalem in imagine per ipsam repraesentatam directè cognoscere ; singularem vero tantum indirectè.

44. Fluit etiam , nihil esse in intellectu , quin prius fuerit in sensu.

45. Ideas considerare possumus in seipsis , ut relatas ad earum obiecta , ad intellectum , & ad earum signa : ex quocumque capite varia sunt idearum genera : singularum notiones dabimus.

Ideae universales.

46. Universalitas formalis non competit naturae , ut existit in individuis.

47. Nedum conceptiones , & voces , sed naturae etiam illis correspondentes sunt universales.

48. Essentiae universales sunt perpetuae negativè.

49. Propositiones in materia , ut aiunt , universali , & essentiali sunt aeternae veritatis.

Praedicabilia.

50. In quinque classes dividimus cum Porphirio ideas universales , in Genus , scilicet , Speciem , Differentiam , Proprium , & Accidens.

51. Generis haec propria notio : idea quaedam universalis multis specie differentibus apta inesse , atque de illis praedicari in *quid incompletè* , non ut pars , sed ut totum illa complectens.

52. Differentia universalis constituitur per respectum ad inferiora speciei , de quibus praedicatur in *quale quid*.

53. In substantiis tum spiritualibus , tum materialibus , & accidentibus alia est radix generis , alia differentiae : utramque assignabimus.

54. Species definitur , idea universalis sub genere comprehensa , quae de pluribus numero differentibus , ut tota essentia praedicatur.

55. Proprium universale est , quod de pluribus in *quale necessario* dicitur.

56. Accidens praedicatur de suis inferioribus in *quale contingenter*.

Praedicamenta.

57. Categoria , sive praedicamentum est : series specierum sub uno supremo genere coordinatarum.

58. Aristoteles decem recensuit categorias , eaeque sunt , substantia , quantitas , relatio , qualitas , actio , passio , quando , ubi , situs , & habitus.

59. Substantia , quae basis est accidentium , non constituitur per negationem essendi in alio , neque per existentiam in seipsa , sed per exigentiam existendi per se.

60. Extensio partium substantiae in ordine ad se est primarius quantitatis conceptus.

61. Relationem , quae in puro respectu consistit , aliquid esse reale , & Fides docet , & ratio suadet.

62. Qualitas ex D. Thoma est accidens modificativum , seu dispositivum substantiae in seipsa.

63. Ceterarum Categoriarum ideas , omniumque divisiones , & proprietates

tes exponemus : antepraedicamentorum etiam , atque post praedicamentorum trademus notiones.

64. Rerum ideae termino mentali exprimuntur : est autem terminus , signum rei simplici apprehensione perceptae.

Terminus mentalis.

65. Signum definitur , quod potentiae cognoscitivae aliud a se repraesentat : signi , ac termini variae sunt divisiones.

66. Huc spectat suppositio , id est , positio termini pro aliquo , de quo verificatur : illius species referemus , quas usus , & necessitas celebriores fecere : quinque etiam ipsius regulas explanabimus.

67. Perceptio terminorum integra , clara , atque distincta esse debet.

Terminorum dotes.

68. Illius defectus , diminutio , obscuritas , confusio : illi medetur attentio , divisio huic , alteri definitio

69. Attentionis regulas , quas servare magnopere proderit , praescribimus.

70. Diffinitio alia nominis , alia rei ; prima terminos vagos ad certam rem determinat , secunda rem ipsam clarioribus ideis explicat.

Diffinitio, & divisio.

71. Divisionis munus est , rem in varias partes distinguere , ut exactius intelligatur. De ipsius , ac diffinitionis speciebus , & legibus in pugna.

72. Ad modos sciendi utramque , sicut & argumentationem spectare asserimus : modus sciendi est oratio ignoti manifestativa.

73. Quoniam homines in societate vivunt , & ad eam ab optimo Creatore conditi sunt ; necesse omnino est , ut ideas suas , animique conceptus vocibus exprimant.

Signa idearum voces.

74. Nihil itaque humano generi sermone existit magis necessarium : eius primam institutionem ei sanè deberi putamus , qui nos ad communem vitae societatem condidit.

75. Vox est sonus articulatus ab homine prolatus , ad exprimendas animi cogitationes institutus : eius significatio non ex ipsa vocis natura , sed ex hominum arbitrio pendet.

76. Merito ergo impendendum studium in explicandis vocibus ; eisque illi abutuntur , qui a communiter recepta significatione recedunt.

77. Praeter voces necessaria scriptura , qua posteris , & absentibus communicamus. De varia apud gentes loquendi , ac scribendi ratione percontare.

Scriptura, & varius eius usus.

78. Iudicium secunda mentis operatio efformatur , dum mens binas saltem ideas invicem comparans , eas vel componit , vel divellit.

Iudicium.

79. Arbitratus fuit Cartesius , iudicium non intellectus , sed voluntatis esse actum. Novi generis iudicium !

80. Proprium iudicii opus est propositio , quam Aristoteles merito vocat orationem , qua sententia de aliqua re fertur.

Propositio.

81. In unaquaque propositione quatuor consideranda sunt, materia, forma, quantitas, & qualitas: ex his plurima evadunt propositionum genera, de quibus pariter, ac de proprietatibus, & regulis ipsarum verba faciam.

Causae defectuum iudicii.

82. Mens cum iudicat, saepe a veritate aberrat: huius erroris causae occasionales sunt sensus; at vero ipsi per se numquam fallunt, remque, ut eorum poscit officium, repraesentant.

83. Inter causas errorum iudicii annumerare libet intellectum, voluntatem, affectus appetitus sensitivi, corpus, parentes, nutrices, magistros, populum, cet.

84. Placuit Cartesio ad emendandos iudiciorum defectus plurimum conferre universalem dubitationem; nobis autem inepta, impossibilis, atque veritatis cognitioni noxia videtur huiusmodi dubitatio, si de principiis per se notis instituat; necessariam vero illam adserimus, si propositiones incertae sint.

Rectitudo iudicii.

85. Inane gloriatur Cartesius, se tandem illa sua regula munitum: *Quidquid in idea clara* cet. veritatem adinvenisse.

Rectitudo iudicii.

86. Sex regularum praesidio rectum, atque incorruptum propositionum iudicium efformabimus: illas tradam.

Scepticismi refutatio.

87. Interclusa penitus nobis non est via veritati adipiscendae, vixque mihi persuaserim, extitisse unquam homines eò furentes, ut ex animo dicerent, nihil omnino sciri, nihil comprehendendi posse.

Veritatis Criterium.

88. Norma, ad cuius amussim diligens debet fieri examen, dicitur criterium, nempe regula veri, & falsi, uti Cicero Acad. 6. interpretatur.

89. Criterio subiiciuntur mysteria Fidei, res intelligibiles, & sensibiles; tum etiam quae auctoritate humana nituntur.

90. Ratio humana in rebus ad Fidem spectantibus nequit esse legitimum criterium: quae autem illa naturaliter cognoscit, iis, quae Fide credimus, non opponuntur.

91. Evidentia intellectus, nempe vivida illa lux, quae intellectum illuminat; ut cognoscere possit attributum convenire, vel repugnare subiecto, optimum est pro veritatibus intelligibilibus criterium.

92. Rerum sensibilibus criterium in evidentia sensuum circa propria sensibilia collocandum est: oportet verò illos rectè esse dispositos.

93. Auctoritas humana plerumque fallit: hinc eius regula numquam certa: cum tamen, ut rectè Cicero Lib. 1. de natur. Deor. admonet, *neminem omnes, & nemo unquam omnes fefellerit*, eius criterium in rebus Historicis, & quae ab auctoritate unicè pendent, sperni non debet; in Dogmatibus vero reiiciendum.

Critica.

94. Quia de iudicio loquimur, operae pretium facturos nos esse putavi-

mus, si Criticam adponeremus, cum vel ipsa ad Logicam possit referri, qua ratione regulas tradit, quibus rectè iudicemus de factis, & scriptis.

95. Est igitur Critica: Ars, quae de propositionibus tum scriptis, tum pronuntiatis iudicium profert: tria sunt illius munera, diiudicatio, emendatio, interpretatio.

96. Ne luxurianti suo ingenio plus iusto quisquam indulgeat, nostrum erit regulas tradere, quibus muniti, veritatem Historiae dignoscamus, libros genuinos a suppositis discernamus, loca corrupta emendemus, Scriptorum sensum interpretemur, itemque unius linguae libros alteri notos, ac publicos faciamus.

97. De artis criticae origine, & Historia, necnon de Ecclesiae Doctoribus, qui Criticam impensius coluerunt, dicam in circo.

98. Nulla, ex quo Critices usus invaluit, Religio Catholica damna passa est, quinimo Ecclesiae, & Reipublicae utilitatem Criticam adferre adserimus.

99. Discursus est tertia mentis operatio, qua unum iudicium ex duobus aliis deducimus: oratio, qua id fit, dicitur argumentatio, cuius species, nempe exemplum, inductionem, & syllogismum, istiusque naturam, divisionem, figuras, modos, regulas, sophismata, necnon locos, qui topici appellantur, exponemus.

Discursus.

100. Dum veritatem inquirimus, syllogismis oportet ratiocinari.

101. Praemissae efficienter influunt in conclusionem; unde semel ac intellectus assensum illis, si demonstrativae sint, praestiterit, necessario assentitur conclusioni.

102. Si vero praemissae probabiles tantum sint, vel creditae, praestito illis assensu, assentiri debet intellectus conclusioni vi illationis.

103. Actum opinionis compati non potest actus scientiae; potest tamen istius habitus, si impediatur, ne in actum prorumpat.

104. Actus Fidei, & actus scientiae, illorumque habitus iungi non possunt in eodem intellectu circa idem obiectum.

105. Fidei vero actus compati potest cum habitu scientiae; istiusque actus, si nullum generat habitum, compati valet Fidei habitum.

106. Methodus definitur, cogitationum nostrarum recta ordinatio, qua breviter, clarè, & facilè in cognitione veritatis procedimus.

Methodus.

107. Duplex est methodus, synthetica, & analytica: haec dum in scientiis theoreticis iudicium ferri debet, adhibenda est; altera vero utendum in scientiis practicis, & quoties in speculativis veritates sunt inferendae.

108. Huius saeculi eruditus vix aliquid placet, quod non sit ad calculos algebraicos comparatum: hocce iudicium improbamus, ac palam defendimus,

methodum absolutam , atque perfectè mathematicam in ceteris scientiis usur-
pari non posse.

109. Scholastica methodus utilis , & apta est ad docendum : illius abusum,
ac quorundam Scholasticorum vitia non propterea inficiamur , sed adversus il-
los insurgimus.

110. Mos dictandi scripta , praeter alia , quae creat incommoda , ma-
gnam temporis iacturam parit : Scholis , non domi , & cum praeceptore expe-
dit scientias adire.

111. Utriusque methodi syntheticae , & analyticae canones , quomodo di-
sputatio sit instituenda , opponentis , ac respondentis leges ostendam.

Quaecumque **Problemata** , ac **Theoremata** ad Arithme-
ticam , & Geometriam spectantia resolvit , ac demonstrat
Christianus Wolfius in suo **Compend.** edit. Venet. ann.
M.DCC.LXXV. resolvemus , ac demonstrabimus.

PHYSICA GENERALIS.

*Physicae,
& naturae
notio.*

112. **P**hysica , quae Philosophia naturalis rectissimè dicitur , est scientia
agens de corpore naturali , seu de ente naturaliter mobili.

113. Natura sumitur pro radice intranea illorum motuum , quos non agen-
tis externi vis extorquet a rebus ; sed ipsae res sese ultro effundere videntur:
eius accurata definitio : *Principium , & causa motus , & quietis eius , in quo
est , primo , & per se , & non secundum accidens.*

114. Ratio naturae materiae , formae , composito , animae rationali com-
petit , secus Deo , & Angelis.

Violentia.

115. Violentum ab extrinseco provenit , & naturali inclinationi repu-
gnat.

116. Deus supremus naturae conditor creaturis violentiam non infert ; il-
lam vero causare potest , si ut particulare agens velit operari.

117. Artificiale dicitur , quod est a principio extrinseco , a ratione scilicet
practica materiam disponente.

Ars.

118. Ars etsi a natura differat , illius tamen simia , & imitatrix est : porro
non omnes naturae effectus ab illa possunt praestari : Chrysopoeia , & Palinge-
nesia ipsius vires superant.

119. Experientia , ut actum exprimit , nihil differt ab arte , nam utra-
que circa singularia operatur : experimenti , observationis , atque phaenome-
ni notiones dabimus.

120. In Physica experimenta institui debent, quibus, & ratione nixi, rerum naturalium causas detegamus, vel saltem effectus, ac proprietates exploremus.

121. Tres regulas Neutonus praescripsit, quibus naturae mirabilia penitus introspicere possimus, verum nostro iudicio ipsius regulae explicatione indigent; universim enim acceptae, verae non sunt, nec Physicae plurimum conferunt.

*Regulae
philosophandi.*

*Corporum
essentia, &
existentia.*

122. Corpora physica dicimus illas omnes materiales substantias, quae sive ab initio Mundi a Deo conditae, sive ex illis effectae, totam, qua late patet, universi vastitatem replent.

123. Illarum existentiam Idealistae negarunt: Malebranchius eam non ratione probari, sed tantum credi ob Dei revelantis auctoritatem conatus fuit ostendere; at tanti Philosophi enthusiasmus quis non mirabitur?

124. In quo tamen physici corporis natura posita sit, sollicitè a Philosophis quaeritur. Cartesius in trina dimensione illam constituit, sed perperam.

125. Gassendus, qui Epicuri, ac Lucretii sententiam instauravit, in impenetrabilitate corporis essentiam collocavit; ast illi non assentimur.

126. Muschenbroekius, & Lockius ob non hactenus detecta omnia corporis attributa, quae, ut asserunt, corpus constituunt, illius naturam hodie in abdito esse propugnant: Verum quid de Physica erit, si illius obiectum ignoretur?

127. Igitur essentia corporis physici reponenda est in ratione substantiae naturaliter trinam dimensionem exigentis.

128. Ex his ad corporum principia investiganda, ab Aristotele ita definita: *quae nec ex se invicem, nec ex aliis, sed ex quibus omnia fiunt.*

*Corporum
principia.*

129. In illis assignandis acris inter Philosophos concertatio: unum tantum principium existere, singularis est opinio Pantheistarum, qui Parmenidem, Xenophanem, & Melissum duces habent.

130. Ne tamen nimis immoremur, scias, velim, nos illis opinionibus vale dicere, quae pro primis principiis statuunt infinitum, elementa vulgaria, partes similes Anaxagorae, Pythagorae numeros, ideas Platonis, Epicuri, atque Gassendi atomos, elementa Cartesii, Leibnitii, & Wolfii monades, particulas primigenias Neutoni, Burnetii chaos, elementa Chymicorum.

131. Peripateticorum systema circa rerum principia a recentioribus *genus quoddam metaphysicae stultitiae appellatum*, libenter utrisque ulnis amplectimur: nempe principia intrinseca entis naturalis *in fieri* materiam, formam, & privationem esse dicimus; entis vero *in facto esse*, solum formam, & materiam.

*Materia, &
forma Pe-
ripatetica.*

132. Existit itaque materia, cuius duplicem dabo definitionem: illam generationis, ac corruptionis expertem assero.

133. Existit etiam forma, cuius notionem, ac divisionem percontanti aperiam: forma si corruptibilis sit, ex materia educitur, dummodo eam intelligas, quae in compositis genitis reperitur.

*Corporis
proprietates.*

134. Corpus proprietatibus quibusdam donatur: inter illas praecipua adnumeranda magnitudo, seu quae propriè dicitur, quantitas molis: istius essentia in extensione consistit, quae ita corpus afficit, ut nullum inextensum reperire liceat.

Extensio.

135. Extensum in partes dividitur infinitas, si mathematicae accipiantur; si verò physicae sumantur, in partes est divisibile mirae quidem subtilitatis.

136. Inextensa, seu indivisibilia nequeunt componere extensum.

137. Impenetrabilitate ita corpora proprium sibi vindicant locum, ut quodcumque aliud ab eo pellant.

138. Virtute Divina possibilis est duorum corporum penetratio; neutiquam vero, quòd idem corpus pluribus in locis sit praesentia circumscriptiva, & quantitativa, quam habet.

Figura.

139. Figura altera corporum dos est, quae terminis comprehenditur: minimae corporum particulae, etsi sensibus non deprehendantur, eadem tamen donari debent figura.

140. Passiva corporum resistentia non a sola impenetrabilitate, sed ab aliis etiam oritur causis: illas adducam.

Spatium.

141. Corporum etiam est proprietas, esse in loco, atque spatium occupare: istius nomine nihil reale in seipso intelligimus, sed solum capacitatem recipiendi corpora.

142. Erit tamen quidpiam reale, si accipiatur pro dimensionibus corporum, quae alia continent, vel apta sunt continere.

143. Spatium non est sensorium Dei, non eius immensitas, non quodnam Divinum attributum.

144. Sempiternum non est spatium, sed in tempore a Deo conditum.

145. Repugnat spatium esse substantiam, & quidem primam a Deo creatam, illimitatam.

146. Spatium incorporeum a Gassendo excogitatum impossibile asserimus.

Locus.

147. Spatium a loco distinguimus: hicce ita definiendus: *superficies prima immobilis corpus ambiens.*

Vacuum.

148. Locus, si nullo corpore sit plenus, dicitur vacuus: ex recentiorum doctrina duplex est vacui genus, coacervatum nempe, & disseminatum.

149. Vacuum utcumque minimum natura ipsa fugit, atque abhorret: clarius: universum totum conspirat, ac nititur ad vacuum vitandum: non am-

plius

plius ergo cachinentur recentiores de horrore , metuque vacui , vel risu illi excipiantur , dum appetitum , inclinationem , cet. rebus inanimatis tribuunt.

150. Duratio est permanentia rei in esse : distinguitur a re durante : sub se comprehendit aeternitatem , aevum , & tempus.

151. Tempus sic explicamus : numerus seu mensura motus secundum prius , & posterius.

Tempus.

152. Essentiam temporis in continuo fluxu reponimus : illius nihil est praesens praeter nunc indivisibile.

153. Tempus est aliquid reale , unde falsò asseruit Lockius , esse mentis opus reflexè percipientis tum suam , tum aliorum durationem.

154. De modo incipiendi , ac desinendi rerum , cum succesivarum , tum permanentium disseram interrogatus.

155. Vis primigeniae nomine nihil aliud intelligimus , quam primum , & intrinsecum motus principium : praeter illud admittendum etiam aliquod proximum a primo , & ab actione , & motu distinctum , quod vis proxima appellari debet.

Corporum vires.

156. Non rectè dividit Leibnitijs vires corporum in vivas , & mortuas.

157. Vires vivae corporum aestimandae non sunt ex ratione ponderis , & quadrato velocitatis , sed ex simplici velocitate.

158. Vires mortuae , ut Leibnitijs fatetur , cum motu non sunt coniunctae : ergo ineptè contendit , eas ex ratione ponderis , & velocitatis aestimari debere.

159. Dum vires conspirantes oppositae , & mediae conveniunt ad motum producendum , vires corporum aestimandae sunt in ratione virium componentium.

160. Vis , qua corpora mutuo se petunt , attractio a Neutone appellatur : huius causa vel ipsum auctorem latet : hinc lepidè Leibnitijs attractionem inter qualitates occultas recenset.

Attractio.

161. Neutoniana attractio sive ad magnas , sive ad minimas distantias statui nequit universalissima naturae lex , sive communis naturae proprietas , sed fictitia , atque ipsius Neutonij regulis contraria est censenda.

162. Plurimae supponuntur attractionis species , videlicet , centralis , superficialis , in distans , in contactu , extra contactum , sympathica , magnetica , electrica , cet. ; attractio etiam , quae in distantis valde exiguis evanescit , & tandem attractio , quae in repulsionem convertitur : verbo , tot sunt attractionis species , quot corpora , quae attrahuntur.

163. Leges quas Neutoniani de attractionibus praescribunt , falsae sunt , atque cum ipsorum principiis minimè cohaerent.

164. Vires centrales a Neutonians etiam excogitatae , ut suum Planetarium

Vires centrales.

sys-

systema felicius explanarent, admittendae non sunt, nec quidquam conferunt ad explicanda phaenomena corporum coelestium.

Inertia.

165. Vis quaelibet actuosa est, atque energiam quandam importat: ergo vel ab ipsius nominis notione claudicat recentiorum doctrina circa inertiam tradita.

166. Corpora non perpetuo moventur, si in motu sunt posita, nec semper quiescunt, si in quiete sunt constituta.

167. Inertia possunt appellari corpora, quatenus essentialiter ad motum, & quietem non sunt determinata.

Corporum gravitas, eorumque motus.

168. Gravitas est vis, qua corpora in commune centrum feruntur.

169. In assignanda physica gravitatis causa mirè dissentiunt Philosophi: Epicuri sententia, cum nullum in universo centrum constituat, sanè nugatoria est.

170. Fictitia etiam Gassendi opinio, qui tellurem velut ingentem magnetem concipit, suis effluviis corpora attrahentem.

171. Neque ab aliqua subtili substantia corpora deorsum pelluntur, uti contendit Cartesius, a quo non multum discrepat Leibnitius.

172. Neutoniani plerique quamvis gravitatem principium intrinsecum sint arbitrati, a Peripateticis tamen dissident. Pater Iacquier Sect. 1. p. 1. cap. 3. a 2. non renuit illam appellare *qualitatem occultam*, occultam, inquam, eo sensu, quo Aristotelici hoc vocabulum usurpant.

173. Corporibus gravibus inest principium intrinsecum a generante acceptum, cuius virtute moventur: unde generans causa princeps est illorum motus.

174. Gravitas vel est absoluta, vel relativa. Recentiores omnia corpora gravia statuunt; Torricellius universa (seriòne, an ioco, nescimus,) absolute levia affirmat.

175. Corpora coelestia motu curvilineo nata sunt moveri, proindeque nec gravia, nec levia censenda.

176. Elementa proportione sunt gravia, ignem vero, seu potius aethere excipimus, quem absolute levem iudicamus.

177. Mixta universa gravia sunt, non tamen omnia eandem habent specificam gravitatem.

178. Metallum licet aqua gravius, cur non mergatur, si in tenuissimas lamellas, aut acus ducatur, indicabo.

179. Causam etiam assignabo, cur lignum etsi aqua levius, ei aliqua sui parte immergatur.

180. Gravia quaecumque suo genio relicta, ubicumque locorum cadant, lineam perpendicularem suo motu describunt.

181. Gravitas corporum est quantitati materiae proportionalis.

182. Gravitas uniformiter accelerat corpora : unde corpora gravia cuiuscumque sint magnitudinis , ac ponderis , aequali velocitate descendunt in medio non resistente.

183. Ergo velocitas , qua corpora gravia ex eadem altitudine deorsum petunt , non est eorum ponderibus proportionalis.

184. Si vero medium resistat , velocitas proportionatur resistantiae , & vi gravitatis ; habenda tamen est ratio figurae , & voluminis corporum descendentium.

185. Eorundem corporum gravitas in plagis polis prioribus non augetur , nec sub aequatore minuitur , sed ubivis terrarum eadem est.

186. In motu uniformiter accelerato , vel retardato , celeritatum incrementa , vel decrementa directam rationem temporum sequuntur.

187. Corpus liberè descendens sola vi gravitatis , variis temporibus spatia percurrit , quae a motus initio computata , duplicatam sequuntur temporum rationem.

188. Spatium , quod corpus liberè descendens vi gravitatis finito tempore describit , dimidium est illius , quod eodem tempore peragraret , si celeritate ultimò acquisita aequabiliter ab initio moveretur.

189. Spatia , quae temporibus aequalibus percurrit corpus grave liberè cadens , ceteris paribus , crescunt secundum progressionem arithmeticam numerorum imparium 1. 3. 5. 7. 9.

190. Spatia ab initio accelerationis percursa , sunt ut quadrata temporis insumpti.

191. Tempus , & velocitas sunt ut radix quadrata spatii confecti.

192. Ex tradita doctrina sequentia problemata resolvemus : 1. Dato spatio in primo instanti descensus percursa , assignabimus spatium in sequentibus instantibus peragratum.

193. 2. Cognito velocitatis gradu in primo instanti adquisito , quemnam in alio instanti habeat , dabimus.

194. 3. Cognitis duobus spatiis in descensu confectis , determinabimus velocitates , quibus conficiuntur.

195. 4. Dato spatio a gravi descendenti peragrato , ostendemus , quod temporis in descensu sit insumptum.

196. Velocitas est relatio spatii descripti ad tempus interea elapsum : hinc duo corpora si aequali tempore aequalia spatia percurrant , eandem habent velocitatem. *Velocitas.*

197. Si inaequalibus temporibus aequale spatium metiuntur , illi maiorem tribuimus velocitatem , quod breviori tempore , illi vero minorem , quod tempore longiori eandem semitam peragravit.

198. In motu aequabili spatium adaequat productum , quod fit ex velocitate ducta in tempus.
- Motus.* 199. Motus ab Aristotele sic rectè definitur : *actus entis in potentia prout in potentia* : haec motus notio primà licet fronte obscura , D. Thomae doctrina clarescit , ac illustratur.
200. Terminus motus est quantitas , qualitas , & ubi : unde ad reliqua praedicamenta , nec quidem ad ipsam substantiam datur motus.
201. Triplex in terminis motus requiritur conditio , quas occasione data proferam.
202. Unitas , atque distinctio generica , & specifica motus desumitur a termino , quem respicit ; numerica vero ex unitate subiecti , termini , atque temporis.
203. Idem mobile affici *per se* non potest motibus contrariis secundum idem ; bene vero *per accidens*.
- Quantitas motus.* 204. Quantitas motus diffiniri debet ex massa corporis , quod movetur , & velocitate.
205. Eadem quantitas motus non semper in universo conservatur , nec semper eadem perseverant vires motrices.
206. Corpus semel motum non debet in infinitum per lineam rectam pergere.
207. Falsus est Philosophus , dum asseruit motum semper fuisse : in aliquibus corporibus semper futurum ex Fidei documentis probamus.
208. Si omnia corpora semper in motu sunt constituta , vel motum ipsum destrui necessum est.
209. Motum essentialem materiae hi solum tuentur , qui univèrsa casui , aut certae cuidam necessitati adscribunt.
- Causa & origo motus.* 210. Omne quod movetur , ab alio re ipsa distincto indiget moveri : impiè ergo contendunt Athei in moventibus , & motis in infinitum esse procedendum.
211. Deus ipse causa princeps universalis immediata est cuiuscumque motus , illius etiam , ad quem creatura immediatè , ac proximè concurret.
- Leges motus.* 212. Explosis tribus , quae a Neutono traditae sunt , legibus motus , veras assignabimus.
- Motus localis.* 213. Ad mutationem localem corporum tria conveniunt , nempe , vis motrix , loci alternatio , atque determinatio tum motus ipsius , tum vis motricis ad hunc , aut illum terminum.
214. Motus localis alius est rectus , alius circularis , alius mixtus : hoc ut plurimum donantur corpora mixta , illo elementa , altero coelestia corpora.
- Motus vires.* 215. Motus , qui ab unica vi producitur , simplex appellatur , qui a pluribus , compositus.

216. In motuum compositione non semper eadem velocitas perseverat : si vires sunt conspirantes , corpus celerius movetur.

217. Si ex diametro opponantur , & aequaliter agunt , motus destruitur ; sin minus , vis maior praevalet , cuius residua velocitas elisis momentis aequalibus motum perficiet.

218. Si duae vires ad angulum iunctae simul urgeant corpus , describet motu composito diagonalem parallelogrammi.

219. Istius motus , & cuiuscumque alterius compositi velocitas aequivalet , non vero aequatur velocitatibus virium componentium.

220. Corpora proiecta moventur impetu illis a proiiciente impresso.

Motus pro-
iectionum.

221. Ab eadem vi repetenda illorum continuatio , minimè vero ab inertia materiae : aër retro recurrens aliquantulum illam iuvat.

222. Pendula dicuntur corpora gravia ab aliquo puncto suspensa , circa quod reciprocò ascensus , & descensus continuant.

Pendula.

223. Vibrationes pendulorum pendet a vi gravitatis cohibita per filum , aut funem mutantem eiusdem corporis directionem.

224. Pendula quò e longiori filo pendent , eò plures edunt vibrationes.

225. In machina Pneumatica , extracto crassiori aère , diutius continuantur pendulorum oscillationes.

226. Eiusdem penduli vibrationes , licèt aliae aliis maiores , aequali ferè tempore fiunt ; at longioris penduli omnes tardius , quam brevioris.

227. Oscillationes , quae in chorda arcus a loco quietis violentè abducta , item quae in bilance aequalibus affectà utrinque ponderibus , cet. cernuntur , eodem ferè , ac in pendulis , modo , explicantur.

228. Elaterium dicitur corpus , quod a suo statu dimotum , ad ipsum redire nititur : id triplici maximè via exercetur.

Elaterium.

229. Vis elastica aëris ipsi intrinseca , & innata est ; ab illius elaterio provenit aliorum corporum elasticitas , quae nonnihil iuvatur pororum dispositione , partium rigiditate , corporisque figura.

230. Motus reflexio fit , cum corpus motum vel revertitur versus principium , unde coepit moveri , vel fertur ad oppositam partem.

Reflexio.

231. In reflexione variatur motus , qui a vi elastica corporum congregientium caussatur.

232. Si corpus incidat ad angulos rectos , angulus incidentiae aequalis est angulo reflexionis ; si obliquè incidat , non semper erunt aequales , imo physicè loquendo , angulus reflexionis semper erit minor.

233. Varias tum corporum elasticitatis , tum ipsorum reflexionis leges tradam , atque exponam.

234. Statica est scientia Mechanica , qua ope machinarum aequantur vi-

Statica.

res

res duorum corporum diversi ponderis : Machina est instrumentum , quo mediante pondus minori vi , vel tempore breviori moveri potest.

235. Machina alia est simplex , alia composita : machinae simplices sunt octo , nempe , Vectis , Libra , Axis in peritrochio , Troclea , Coclea , Planum inclinatum , Cuneus , & Rotae dentatae : machinae compositae ex simplicibus tamquam partibus coalescunt : cuinam usui allatae machinae deserviant , in Palaestra dicam.

236. Universa Statices doctrina sequentibus nititur principiis : 1. Pondera aequalia in aequalibus a fulcro , id est , a puncto suspensionis , distantibus , aequiponderant. 2. Inaequalium ponderum aequaliter a fulcro distantium maius praeponderat minori. 3. Sic se habet pondus ad pondus , si pondera sint inaequalia , ut se habet distantia ad distantiam , permutata ratione.

237. Si eidem inflexili virgae duo appendantur pondera , obtinebunt celeritates in ratione directa distantiarum a centro motus.

238. In vecte heterodromo pondus manet cum potentia in aequilibrio , quoties distantiae utriusque ab hypomoclio sunt reciprocae , ut pondus ad potentiam.

239 De centro motus , gravitatis , ac magnitudinis percontare : proprium in quovis corpore , commune vero in duobus corporibus gravitatis centrum mechanicè determinabimus.

240. Vires machinarum Statices aestimandae sunt ex centro motus , & gravitatis.

Quies.

241. Expensis , quae ad motum pertinent , ad quietem tandem progredimur : quietem non aliquid positivum , sed tantum motus privationem dicimus.

242. Cum omnia in motu non semper sint posita , aliqua debet tribui corporibus quies absoluta.

PHYSICA PARTICULARIS.

Physicae particularis scopus.

243. **P**hysica generali absoluta , & corporis natura , ac essentialibus adfectionibus consideratis , ad alteram eius partem , quae Physica particularis dici solet , gradum facimus : huiusce facultatis scopus est , praecipuas corporum , quae adspectabilem Mundi machinam componunt , species expendere.

Mundus.

244. Est itaque Mundus : *compages ex coelo , terraque coagmentata , atque ex iis naturis , quae in eà continentur.*

Egoistae

245. Egoistae cum omnia praeter semetipsos e medio tollant , Mundum existere inficiantur. Somnia delirantium !
246. Pantheistarum commentum de Mundo Deo , manifesta absurditas, & contradictio est.
247. Non ex aliqua praecedenti materia Mundus fuit conditus , nec casu ex ipsius partium fortuita concursione oriri potuit.
248. Non etiam ex necessitate naturae , sed ex libera Dei voluntate Mundus prodiit.
249. In tempore fuit Mundus productus , licet ab aeterno existere potuerit.
250. Perpetuò illum esse duraturum , non tamen in eo , quem nunc obtinet statu , asseveramus.
251. Si aliquibus coniecturis uti licet , statui potest , Mundum non autumnali , sed verno tempore conditum fuisse.
252. Plures existere Mundos dixere olim veteres quamplurimè ; Cartesius vero pluralitatem Mundorum , etiam possibilem diffitetur , mediam nos sequimur viam : Mundus enim unicus existit ; potest tamen Deus alios , & alios in infinitum producere.
253. Mundus perfectus , non tamen possibilium optimus adserendus.
254. Mundus non est anima praeditus , sive haec accipiatur pro forma quadam informante , sive pro quodam principio hylarchico , sive pro natura genitrice , seu plastica , & archaea.
255. Definiri certò non potest Mundi magnitudo , licet eam suis limitibus contineri , omnes censeant , si Cartesium , aliosve paucos excipias.
256. Figura sphaerica Mundo est tribuenda.
257. Coelum est ingens spatium supra Lunam , stellasque protensum , ac terram ambiens : hocce spatium in duas partes divisum concipiunt Astronomi , quarum altera coelum Planetarium , Stelliferum alia dicitur. *Coelum.*
258. Si Empyreum excipias , decem solummodo coelos numerare licet.
259. Coelorum substantia non potest ex elementis sublunaribus componi , neque corruptioni est obnoxia.
260. Astrorum motus eodem prorsus modo componuntur cum fluiditate , ac soliditate coelorum : opponentis igitur arbitrio partem seligendam relinquimus , quam ipse oppugnaverit , nos tuebimur.
261. Motuum coelestium investigatio plurimum pendet a sphaera artificiali , Armillari dicta , ob fascias , aut armillas ex orichalco , aut alio metallo confectas , quibus constat. *Sphaera.*
262. Ad sphaerae intelligentiam notitia praerequitur eius circulorum , variae ipsius positionis , longitudinis , ac latitudinis locorum , mensurarum , et quae non iniucunda oratione interroganti patefaciemus , ac parati erimus globis , & tabulis geographicis ea applicare. E Sy-

Systemata. 263. Systema est quaedam ordinatio partium universi. Praecipua systemata, quae ad Mundi constitutionem, ac ordinem explicandum inventa, tria sunt: Ptolemaicum nempe, Copernicanum, & Tichonicum.

264. Ad pleniorum systematum notitiam exponere nostrum erit, quid sit orbita planetae, quomodo haec concentrica, & excentrica, quid perihelium, aphoelium, linea apsidum, apogaeum, perigaeum, anomalia, directio, statio, retrogradatio, coniunctio, oppositio, synodus, coitus, tempus periodicum, paralaxis, cet.

265. Ptolemaica hypothesis circa Mundi constitutionem observationibus Astronomicis, & physicis principiis adversatur.

266. Hypothesis Thiconica, quamquam admisis orbitis ellipticis, & spiris, videatur facile explicare siderum phaenomena; cum physicis tamen principiis non satis congruit.

267. Copernicanum systema de motu telluris, & immobilitate Solis nullatenus tamquam thesis potest defendi.

268. Scripturae sacrae, Physicae etiam, ac Astronomiae legibus Systema istud adversari, facili negotio convincitur.

269. Admitti tamen valet ut hypothesis, non quae sufficienter probet coelestia phaenomena, sed quae positioni iam factae consequentes congruere effectus ostendat.

270. Liquidò ex praedictis fluit, nullum hactenus repertum esse systema, quo sufficienter phaenomena coelestia probentur, nisi factis hypotesibus, sive suppositionibus.

Sidera. 271. Inter excogitata systemata Copernicanum, ut hypothesis dumtaxat adhibitum, minus videtur coeteris implicatum.

272. Corporum coelestium duplex distinguitur genus, alia dicuntur fixa, quae perennem in suo situ, & cursu aequabilitatem inter sese tenent, alia dicuntur errantia, seu Planetae, quae propriis cursibus vagantia, nunc illi, nunc isti se adiungunt.

273. Stellarum fixarum quantus sit numerus, ille solus novit qui condidit; certè infinitus non est ponendus, ingentem tamen esse, oportet; quae ab Astronomis notantur, in quadraginta octo distinguuntur constellationes, seu asterismos, de quibus interroga.

274. Percontare etiam, si libet, de syderum natura, incorruptibilitate, opacitate, magnitudine, divisione, luce, cet. de quibus omnibus sermonem instituemus.

Galaxia. 275. Galaxia, seu via lactea est frequentium minutarum stellarum congeries, in fixarum regione, non suprema aëris existens.

Planetae. 276. Inerrantes stellas, seu Planetas dividimus in primarios, qui nudo

oculo , & secundarios , qui ope Telescopii cernuntur : primarii , septem numerantur , secundarii , novem.

277. Planetas alios aliis superiores , diversaeque esse magnitudinis , constat ; at de praecisis eorum distantis tam inter se , quam respectu Solis , & telluris , necnon de ipsorum magnitudinibus nihil certè exploratum.

278. Sive sacras litteras , & rationem consulamus , sive ad Recentiorum principia ratiocinemur , anilibus fabulis accensendam iudicamus adsertionem de Planetarum incolis.

279. Planetae omnes tam primarii , quam secundarii sphaericae sunt figurae.

280. Lunam , & Planetas reliquos , stellas etiam fixas nulla ambit atmosphaera.

281. Sol , atque stellae fixae propria luce fulgent.

282. Planetae omnes lucem illam , qua oculos nostros percellunt , mutuuntur a Sole.

283. Lux illa secundaria , quae apparet in Luna crescente , item decrescente , atque eclipsim patiente , non videtur illi propria.

284. Ab inventis Telescopiis mirum , quot , quàmque inter se diversas descripserint Astronomi Saturni phases ; in eo tandem convenere , Saturnum scilicet annulo cingi.

285. In annuli natura explicanda etiam Recentiores discrepant ; nos autem putamus , illum non esse circulum luminosum e reflexione radiorum Solis productum , nec corpus aëreum.

286. Sol *vas admirabile , opus Excelsi* , nonnullos ignis effectus producit , at illius natura minimè est praeditus.

287. Si Recentiorum observationibus fidem damus , Solares maculae non infra Lunam , sed Soli propriiores sunt , quàm Mercurius.

288. Illas probabiliter arbitramur esse sidera heliaca , aut quasdam densiores partes coelestium sphaerarum Soli vicinarum .

289. Maculae etiam in Luna observantur , grandiores aliae , ac perennes , aliae minutiores , & inconstantes ; utraeque proveniunt ex quibusdam ipsius Lunae partibus a Sole minus illustrabilibus : maria , & lacus in Luna finguntur , non reipsa existunt.

290. De reliquis Planetis sigillatim pertractare ipsius ordinis ratio postulat , verùm cum brevitati consulamus , & dilucidè admodum a Goudino , qua e ad hanc rem spectant , sint tradita ; quae ille de Iove ipsiusque asseclis , de Marte , Venere , Mercurio , tandem quae de Eclipsibus proponit , ac defendit , a nobis propugnabuntur.

291. Cometes dicitur quasi *stella comata* , quae subito in Coelo exorta , & per

Coelestium
corporum
causa
est

Lux siderum.

Saturnus.

Chronolo-
gia

Sol , eius-
que macu-
lae.

Luna.

Reliqui
Planetae.

Cometes.

per aliquod tempus apparens, planetarum imitatur motum.

292. Cometae alii sunt supra lunares, infralunares alii. Hi e terraqueis halitibus originem trahunt.

293. Supralunares cometae sunt astra errantia instar planetarum primariorum mundo congenita, quae periodo sua revolvuntur.

294. Cometae ut plurimum criniti, & barbati, sive caudati conspiciuntur, aliquando etiam visi fuere rotundi, lucidique nuclei tantum; quid de his sentiendum, dicam in circo.

Coelestium
corporum
causa motrix.

295. Corpora coelestia certis legibus moveri omnes norunt: circa illorum motus causam acris est inter Recentiores concertatio: nos verò ne a SS. PP. qui non modo Theologi, sed summi Philosophi fuere, sententiâ discedamus, arbitramur ea a Deo mediis Intelligentiis moveri.

Syderum
influxus.

296. Vel ex ipsis recentium Philosophorum principiis admittendi sunt corporum coelestium in sublunaria influxus.

297. Nequeunt illa directè in hominum voluntatem, atque intellectum influere, possunt verò indirectè.

298. Eventus futuri ex coelestibus corporibus necessariò provenientes, certò possunt praedici; qui ut plurimum eveniunt, probabiliter coniectari valent; contingentes autem, fortuiti, & liberi ex syderum inspectione nequeunt praenosci.

Chronologia.

299. Cum Deus luminaria coeli fecerit, ut dividant diem, ac noctem, & sint in signa, & tempora, & dies, & annos, ut dicitur Gen. i. v. 14. restat, ut de Chronologia, cuius nomine scientiam intelligimus metiendi, distinguendique tempora, agamus. Huiusce scientiae elementa defendimus, quae Hermannus Christianopolus publici iuris fecit: problemata, quae ipse resolvit, resolvenda promittimus.

Elementa.

300. A coelestibus corporibus ad inferiora descendentes, de elementis primum sermo est instituendus, quae quatuor dumtaxat esse, ignem nempe, aërem, aquam, & terram, vel ipsi nobiliores Chymici adstruunt.

Ignis.

301. Ignis subtilissimum, atque nobilissimum est corpus, summo calore, ac siccitate praeditum.

302. Lux, & ignis non idem fluidum in natura constituunt.

303. Ad ignis productionem motus perturbatus partium materiae requiritur, in illo tamen minimè consistit.

304. Plurimis corporibus ignis in propria natura adhaeret, ipsum vero undique esse diffusum, difficili suadebitur negotio; ast virtus illius, etsi non aequaliter, mixtis omnibus inest.

305. Ignis propagatio explicari haud potest per Euleri hypothesim: ex principiis D. Thomae illam nos explanabimus.

306. Humores, & liquores expirabiles, atque inflamabiles sunt ignis nutrimentum, & pabulum.

307. Modum exponemus, quo novae in Vulcanis fieri possunt immensarum penè materierum productiones.

308. Electricitatis vocabulo intelligitur proprietas illa, quam habent aliqua corpora, quae defricata, ad se alliciunt levia, vel repellunt, scintillant, atque levem auram versus vicinam manum emittunt.

Electricitas.

309. Effluvia prodeuntia a corporibus vexatis, ignis ubique diffusus, atmosphaeraeque vibratio, non sufficiunt ad phaenomena electrica explicanda.

310. Incerta est igitur electricitatis causa; verisimiliter tamen illam dicimus exhalationes, quae sunt in aëre, & circum corpora vexata per motum accenduntur.

311. Aër corpus fluidum est, a vaporibus, & exhalationibus distinctum.

Aër.

312. Nomine atmosphaerae illum significamus vaporum, & exhalationum circuitum, quo corpus aliquod ambitur: terrestris atmosphaerae altitudo quoad partes crassiores definiri potest, licèt non accuratè; quoad tenuiores vero nulla suppetit definiendi ratio.

313. Phaenomena tubi Torricelliani explicanda sunt per excitatam vim elasticam aëris compressi.

314. Aëri naturali situ subest aqua, cuius maximum receptaculum est mare; istius origo Deo ipsi in nascentis Mundi exordio tribui debet.

Aqua, & Mare.

315. Nonnullae partes terrae altiores sunt quibusdam partibus maris, at mare quamvis non in littore, in medio tamen pelagi elevatius est terra.

316. Salsedo maris causatur ex admixtione vaporis terrestris, simul cum adustione radii solaris particulas salinas solventis.

317. Aestus maris, uti vel minimum attendenti observare licet, pendent ab actionibus Solis, & praecipuè Lunae; hae vero non rectè explicantur per hypotheses Cartesii, & Nevvtoni: si autem a nobis quis petat, quam virtute mirabiles illi effectus contingant, non erubescemus cum S. Irenaeo lib. 2. advo. haer. cap. 47. ad omnium primam causam confugere.

Aestus maris.

318. Fontes, & flumina a mari oriuntur; ad illorum incrementa non parum iuvant aquae pluviae, nives solutae, ac resoluti vapores.

319. Tota Hydrostaticae doctrina ad haec tria capita revocatur, 1. ad liquidorum pressionem, 2. ad eorum aequilibrium, 3. ad mersionem corporum in liquidis: de singulis disseram.

Hydrostatica.

320. Praecipuas machinas describam ad aquas evehendas, & certa statuam principia, quibus Hydraulica nititur.

321. Tellus est sensibiliter sphaerica, eiusque physicae rotunditati nihil detrahitur, sive terra ponatur depressior ad polos, & elevatior ad aequato-

Tellus.

rem ; aut e contra ; sive singuli eius gradus inter sese differant.

322. Plurimorum montium origo Mundo coeva est ; ceterorum ortum, omniumque structuram , & altitudinem dicemus interrogati,

Meteora.

323. Meteorum idem est , ac sublime , & elevatum ; quatuor genera meteororum assignantur : vapores aquei , & exhalationes terrestres meteoris materiam praebent.

324. Ignea meteora sunt : Fulmen , Tonitrus , Fulgur , Aurora Borealis, Ignes fatui , & lambentes , Lampades volantes , Caprae saltantes , cet. quorum genesim explicabo.

325. Meteora aquea haec annumerantur : Nebula , Caligo , Nubes , Pluvia , Ros , Pruina , Nix , Grando , Glacies ; his adiungenda , quae Emphatica dicuntur , quia lucida sunt , & colorata , nempe : Iris , Halo , Virgae , Parhelium , Paraselene , quorum naturam exponam.

326. Inter meteora aërea venti recensentur , quorum causam , sicut & terremotuum , qui ad terrae meteora spectant , assignabo.

Anima.

327. Nomine animae intelligendus venit primus fons , primaque radix operationum vitalium ; triplex vitae genus distinguitur , vegetativum , sensitivum , & rationale.

Fossilia.

328. Fossilia in propriis speciebus a Deo in primo rerum exordio producta fuere ; nec proinde causas physicas inficiamur , quibus decursu temporis eorum producendorum potestas insit.

329. Nullam in Fossilibus vegetationem , aut sensationem reperire licet.

330. Robinetus eò dementiae devenit , ut lapidi lydio cognitionem , & quidem hominum perfectiorem tribueret : verum qui ita cogitat, *cor habet induratum tamquam lapidem , & constrictum quasi malleatoris incidem.* Iob .41.v.15.

Magnes.

331. Physicae causae proprietatum magnetis hactenus non sunt detectae.

Plantae.

332. Intrinsecum inest Plantis vitae , & vegetationis principium.

333. Sensationem , & cognitionem etiam Plantis Robinetus concessit : quem errorem S. August. l. de quantitate animae cap. 33. n. 71. *rusticanam planè , & ligneam impietatem* appellat.

334. Systema involutionis plantarum in primis seminibus a Deo procreatis ut absurdum , & fictitium est reiiciendum.

*Animantia
bruta.*

335. Quis adeo caecutiatur , inquit Delham , ut praeter mechanismum non intueatur in brutis internum aliud movendi principium ? itaque animantia bruta pura automata existimari non debent.

336. Brutorum animae non sunt corpora tenuissima ; ab illis tamen pendunt , ut sint , & operentur.

337. Igitur animae brutorum per se non subsistunt , nec spirituales dici valent , nisi velis , nomen spiritus largè accipere.

338. Animam brutorum eiusdem esse ordinis , ac hominum , illi dixere, qui asserebant revolutionem animarum fieri *vel hominum in bestias , vel in homines bestiarum.*

339. Excellentiorem prae hominis animà , brutis concessit , qui singulis eorum corporibus singulos doemones tribuit , a quibus operationes efficiantur.

340. Sensationem dicimus mutationes quaslibet in sensoriis factas , atque vi ipsorum structurae ab anima perceptas.

Sensatio.

341. Non omnis sensatio in cerebro fit ; verùm cum omnes nervi ab eo originem ducant , liquet , operationes sensuum in ipso perfici.

342. Sensus in duplici sunt differentia , externi alii , alii interni ; hi quatuor numerantur , Sensus communis , Imaginatio , Aestimativa , & Memoria.

343. Externi quinque extant : Visus , Auditus , Odoratus , Gustus , & Tactus ; cuiuslibet organi structuram prodemus.

344. Sensus in vigilia proprias exerunt actiones , in somno vero ligantur , non semper tamen eodem modo : mira somnambulonum phaenomena exponemus.

345. Visio nequit perfici emissione ab oculis , & imaginum insertione.

Visio.

346. Perperam visus à quibusdam locatur in humore chrySTALLINO , ab aliis in choroide ; in retina visio reponenda est.

347. Lux , qua nempe obiecta visibilia redduntur , corpus non est , nec à subtilissimis effluviis , quae e corporibus lucidis iugiter emanant , oritur.

Lux.

348. Si a vibratorio motu aetherae substantiae ubique diffusae lux penderet , nullibi , etiam cum Sol sub horizonte latet , tenebrae forent.

349. Igitur lux adserenda est accidens , sive qualitas activa Solis , aut cuiuscumque corporis a se lucentis.

350. Proprium lucis est , ut eius radii ferantur per lineam rectam.

351. Lucis radii , si in corpore , ad quod appellant , obicem inveniant , ne ad oppositam eius superficiem transire queant , reflectuntur magis , aut minus pro conditione corporum , in quae incidunt.

Lucis reflexio.

352. Quomodolibet lucis reflexio fiat , semper angulus incidentiae , & reflexionis sunt perfectè aequales.

353. Reflexio lucis fieri non potest repulsione in minimis à corporum contactu distantis , neque ex impactu in corporum superficiem.

354. Ipsa lucis activitas , & corpus , ultra quod actio lucis transcendere nequit , causae extant reflexionis lucis.

355. Transmissio illa lucis , qua scilicet radius e medio rariore in densius , vel e contra obliquè incidens inflectitur , ad perpendicularem accedendo , vel ab ea recedendo , vocatur lucis refractio.

Lucis refractio.

356. Lucis refractio non vi medii attractivae , sed motui composito adscribenda est.

Si

357. Si radius transit e medio rariori in densius, refractione fit per accessum ad perpendicularem ductam a puncto incidentiae ad corpus diaphanum.

358. Si autem transit e medio densiori in rarius, refractione fit per recessum a perpendiculari.

359. Diversitas refractionis pendet a diversa medii densitate, eiusque resistentia.

Colores.

360. Radii lucis non sunt seipsis, & intrinsecè diversae refrangibilitatis omninò immutabilis, nec lumen quodlibet homogeneous proprium habet colorem suae refrangibilitati respondentem: En funditus eversa tota Nevvtoni theoria circa colores.

361. Colores igitur non sunt proprietates lucis prorsus intrinsecae, & invariabiles; luxque ipsa cum coloribus necessariò non connectitur.

362. Colores secundarii non prodeunt ex mixtione primariorum; isti non coalescunt ex radiis diversimodè refrangibilibus; neque ex omnium radiorum concursu, ac mixtura generatur albedo.

363. Quaedam corpora a seipsis colores habent, qui a diversa partium textura, & varia superficiei aptitudine pendent: corpora alia ab exteriori causa colores accipiunt, scilicet a refractione radiorum lucis.

364. Albedo constituitur ex lucis copià reflexà a superficiei corporum; nigredo verò ex defectu luminis, quod cum copiosè reflecti non possit ob scabram corporum superficiei, in ea restringitur.

365. Colores medii ex diversà proportionem albi, & nigri oriuntur; sive hanc proportionem corpora in propria superficiei servant, sive aliunde accipiant, sive etiam ex refractione mutentur.

Auditus.

366. Nervus auditorius, timpanum, adiunctaque ei ossicula, etsi ad auditionem concurrant, non sunt tamen praecipuum auditus organum.

367. In spiritu Themistii non locandum organum auditus, sed in aëre immobili, ac firmiter in auribus disposito.

368. Soni propagatio, atque Echo genesis facile explicatur per undulationes instar earum, quas in aqua percussa fieri cernimus.

Olfactus.

369. Organum olfactus constituimus in nerveis filamentis sub membrana latentibus, quae narium anfractibus coextenditur.

370. Corpora odora in subtilissimos attenuantur halitus, quibus insitus odor diffunditur.

Gustus.

371. Lingua est praecipuum gustatus organum, non excluso tamen palato, tenui tunica contecto, cuique nerveae fibrae extenduntur.

Tactus.

372. Tactus pendet a fibris nervorum per totum corpus diffusis: organum tactus praesertim viget in cute, & maximè in volis manuum, & in pulpis digitorum.

373. Calor, & frigus non consistunt in agitatione, & quiete particularum terrestrium, neque in atomis *calorificis*, & *frigorificis*.

*Qualitates
tactiles.*

374. Humiditas, & siccitas longè differunt a fluiditate, & firmitate, quae ex variâ atomorum configuratione non oriuntur.

375. Recensitae qualitates sunt proprietates a Deo elementis attributae, atque in mixtis proportionali participatione elementorum vigentes.

E T H I C A.

376. **E**thica, seu Moralis scientia, est ea Philosophiae pars, quae in hominum moribus dirigendis tota versatur.

Notio Ethicae.

377. Mos, qui aliquando consuetudinem significat, sumitur hic pro inclinationibus seu affectibus, naturâ inditis, vel aliunde contractis, rationis iudicio tractabilibus, & ad bonum, aut malum flexibilibus.

378. Obiectum materiale huius scientiae sunt affectus, seu actus humani, formale verò est moralitas; ratio *sub qua* sunt prima principia practica; quorum habitualis cognitio synderesis vocatur.

379. Actiones, quae ab homine fiunt, si rationem consequuntur, humanae appellantur; si rationis lumine non praefulgente eliciuntur, hominis actiones nominantur.

380. Cum homines in bonum actiones suas dirigere debeant, ut in eo motus suos finiant, & quietent; necesse est, dari aliquem totius vitae humanae finem ultimum, in quem propter se tendamus; in alia verò propter ipsum.

Finis ultimus.

381. Rationem summi boni nequeunt homines pluribus rebus ita tribuere, ut simul quamlibet pro ultimo fine habeant.

382. Differunt mali a bonis, quòd illi pro fine sibi praestituant bonum iuxta effraenis, depravataeque passionibus voluntatis libitum; boni e contra finem iuxta rectae rationis regulas sibi determinent.

383. Felicitas, quae obiectiva dicitur, illa nempe res, cuius possessio hominem naturaliter beare potest, in honoribus, divitiis, fama, gloria, potestate, ventris voluptatibus non consistit: verbo; in nullo corporis bono est collocanda.

*Obiectiva
felicitas.*

384. Tranquillitas, pacatio, aut imperturbabilitas animi, ipsa etiam virtus hominem perfectè non quietat.

385. Maneat ergo, altius erigendam mentem nostram, beatitatemque in solo D. O. M. omnium bonorum meta, fineque esse reponendam.

386. Quamquam a Deo sit unicè summa felicitas repetenda, non est tamen illa, quoad in hac vita degimus, speranda.

387. Unicuique pro suo captu , & modulo à paterna Dei liberalitate media concessa sunt ad vitam optimè , & feliciter transigendam.

388. Id autem homo consequitur & communicatione supremæ rationis, cuius ope bonum , & rectum intelligit , operique mandat , & intima etiam Dei bonitatis diffusionem.

*Beatitudo
formalis.*

389. Beatitudo formalis , nempe assecutio illius boni , quod nos felices reddit , essentialiter ad intellectum pertinet , non ad voluntatem.

Voluntarium.

390. Actibus voluntariis , & liberis natura intellectualis ad suum finem pergunt : Voluntarium definimus ; *cuius principium est ab intrinseco cum cognitione finis.*

391. Ratio voluntarii penitus à violentia absoluta perimitur.

392. Ignorantia antecedens voluntarium omnino tollit ; consequens perficit ; concomitans reddit tantum non voluntarium.

393. Actio à voluntate metu extorta , voluntaria *simpliciter est* censenda , involuntaria ex parte.

394. Concupiscentia non destruit , sed potius actum facit voluntarium.

395. Actuum illorum accuratam seriem , quibus moralis operis oeconomiam homo exequitur , ex D. Thom. doctrina exponemus.

*Actuum
moralitas.*

396. In actu morali entitas , & moralitas sunt distinguenda : haec in relatione ad obiectum consonum , vel dissonum regulis morum consistit.

397. Moralitas in bonitatem , & malitiam adaequatè dividitur ; unde nullus est in homine deliberatè agente actus ; qui aut bonus non sit , aut malus.

Lex.

398. Prima totius moralitatis origo est Lex aeterna , cui quidquid consonat , rectum , honestumque est ; quidquid adversatur , iniquum , & pravum.

399. Legis aeternae participatio quaedam est proxima illa moralitatis regula , lex nempe naturalis , seu lumen naturale practicum à Divino derivatum , quo honestum à turpi discernitur.

400. Hinc ex natura , & veritate , non ex hominum opinione , consuetudine , aut utilitate ratio honesti , & recti pendet.

401. Primaria legis naturalis praecepta immutabilia sunt , nec ulla queunt dispensatione solvi.

402. Varias patitur lex divisiones , pluresque exigit conditiones , quas ex S. Isidoro assignabimus.

Conscientia.

403. Praeter legem indita est homini conscientia , quae à D. Thoma dicitur : *Iudicium intellectus , quo scientia practica ad actum particularem applicatur* : de illius notione ac divisionibus in circo disseremus.

404. Ratione legum , quibus homo obstringitur , pluribus etiam in Deum , seipsum , & proximum tenetur officiis.

405. Deus nedum cultu interno , sed etiam externo est colendus.

406. Ad cultum internum pertinent amor , timor , obedientia , fiducia , spes , cet.

407. Cultus externus invocatione , gratiarum actione , sacrisque ritibus praecipuè continetur.

408. Officia hominis erga seipsum vel mentem , vel corpus , vel statum externum respiciunt ; quid homo illorum ratione impendere teneatur , & quae sint illius officia erga proximos , in palaestra.

409. De mutuis etiam Parentum , & Filiorum , Principis , & Societatis officiis , atque de varia regiminis forma , in pugna.

410. Animi adfectiones nunc discutiamus , quas nosse Philosophum oportet , ut illas , si voluntati in malum iam pronae incitamento sint , componere queat. Passiones.

411. Passionem dicimus , *motum appetitivae virtutis sensibilis ex imaginatione boni , vel mali , cum mutatione corporea.*

412. Affectus , si ratione non reguntur , etiam apud Peripateticos noxii sunt ; si verò ratio illos compescat , nec ab Stoicis condemnantur.

413. Passio rationi cooperans , si voluntatem praeveniat , ac post se trahat , actus bonitatem diminuit ; illam verò adauget , si à voluntate fuerit electa.

414. Appetitus sensitivi alia pars dicitur irascibilis , alia concupiscibilis ; alterutra sibi proprias vendicat passiones ; istius sex recensentur , Amor , & Odium , Desiderium , & Fuga , Gaudium , & Dolor ; illius quinque numerantur , Spes , & Desperatio , Audacia , & Metus , & Ira , quae caret contrario.

415. Singularum Passionum naturam , causas , & effectus , ex Cl. Goudino dabimus , qui in hoc argumento illustrando , & doctrinae copia , & verborum concinnitate , apto etiam , & congruenti ordine versatus est.

416. Virtutem , eiusque contrarium vitium iam perscrutemur : illius definitionem ex Aug. accepimus : *Bona qualitas mentis , qua rectè vivitur , & nemo malè utitur.* Virtutes, & vitia.

417. Virtute morali nemo potest abuti ; eaque est ipsius indoles , ut mediocritatem semper ambiat , a qua si deflexerit , actum sit de ipsius natura.

418. Ex tradita virtutis definitione , quid sit vitium innotescit : cuius naturam , divisionem , causas , & actum paucis expediam.

419. Quaedam nobis natura indidit virtutum semina , quae iteratis actibus in habitus erumpunt : quonam pacto id eveniat , aperire non renuam.

420. Triplex est virtutis moralis subiectum , Intellectus , Voluntas , & Appetitus sensitivus , quatenus in homine a ratione regulatur , & movetur. Subiectum virtutis.

421. Virtutem moralem dividimus in Prudentiam , Iustitiam , Temperantiam , & Fortitudinem : Cardinales illae dicuntur , quia cardinibus veluti tota honesta vita illis versatur. Divisio virtutum.

Ad

422. Ad praedictas virtutes veluti ad principes, & capita numerosam virtutum sobolem retulit Angel. Praecep. qui cunctis in eo tractando argumento palmam praeripuit, illoque nemo, felicius manum ad scribendum appulit, sive doctrinam, sive ingenium, sive iudicium, sive methodum spectet.

Nos ergo, qui tanto Doctore gloriamur, ipsius vestigiis inhaerentes, primates quatuor virtutes explanabimus, illarumque species, integrantes etiam, atque adiunctas partes, omni altercandi libidine amota, delibabimus.

423. Subiectas tamen theses vindicandas suscipimus: Iudex in litibus finiendis ad allegata, & probata, non ad proprii iudicii rationem sententiam exigere tenetur.

424. Manus & necem quemquam sibimet consciscere immane facinus est, quod natura ipsa exhorret, quodque proinde ignaviae, vel furori tribuendum.

425. Virtutes in statu perfecto, dum nempe perfecta subiectione ad prudentiam, stabilique contra omnes tentationes firmitate praestant, indivulso nexu cohaerent, secus dum tenerae, atque infirmae sunt.

METHAPHYSICA.

*Existentia
Methaphy-
sicae.*

426. **P**robatam a nobis methodum secuti, nobilissimam, & omnium principem Philosophiae partem, Methaphysicam nimirum, postremo adeundam loco reservavimus: Scientiam istam existere, illiusque obiectum esse rationem entis a materia abstracti, nullus est qui dubitet.

Ontologia.

427. Methaphysicae duplex assignatur pars, quarum altera Ontologia dicta, de ente generatim pertractat, altera vero Pneumatologia dicitur, quae in Spiritibus lumine naturali cognoscendis tota versatur.

428. Ens dicitur ab esse, quippè eo modo aliquid est ens, quo se habet ad esse; hinc D. Thomas ens definit id, cuius actus est esse: varias entis divisiones assignabimus.

429. Triplex distingui solet principiorum genus, nempe generationis, de quo iam in Physica delibatum, compositionis, & cognitionis, de quibus nunc agendum.

*Principium
cognitionis.*

430. Variis, stabilibusque principiis Ontologia nititur, quorum en praecipuum: *Impossibile est, idem simul esse, & non esse.*

431. Cetera principia etiam illud, cui Cartesius maximè confidit, eatenus constant, quatenus primum involvunt.

432. Principium rationis sufficientis in rebus materialibus nihil est, cur renuamus.

433. Principia compositionis, vel quae methaphysicè ens constituunt, sunt actus, & potentia: de quorum ratione, ac divisionibus interrogatus.

434. Possibilitas absoluta entis ex non repugnantia ad essendum primario repetenda est ; secundario verò ex omnipotentia Divina. *Ens possibile, & existens.*
435. Essentia cuiuslibet entis in primo attributo , quod veluti ceterorum origo , & radix concipitur , collocanda est.
436. Essentia dum existit mutationi obnoxia est , ut intelligibilis verò , immutabilis , ac necessaria est.
437. Tunc ens dicitur existens , cum ultimè , & completè extra causas sistitur.
438. In omni ente finito , & creato essentia reipsa distinguitur ab existentia.
439. Subsistentia est perfectio illa , qua natura ita completur , ut sistat in seipsa , sitque sui ipsius , & non alterius.
440. Cum perfectionem significet subsistentia , meritò abstruendum ; ipsam quid positivum esse : realiter a natura distinguitur subsistentia.
441. Unitas , veritas , & bonitas veluti generales entis notiones concipiuntur : Unum dicimus ens indivisum in se , & divisum a quolibet alio. *Entis proprietates.*
442. Triplex est unitas , generica , specifica , & individualis.
443. Materia quantitate affecta causa est , cur substantiae intra eandem speciem solo numero differant , ac multiplicentur.
444. Accidentium verò unitas , & multiplicatio numerica pendet a subiecto , cui insunt , itemque ab actione , qua afficiuntur , a duratione , cet.
445. Unitati opponitur distinctio , cuius notionem , ac varia genera designabimus.
446. Distinctio unius entitatis in varias formalitates , & varios conceptus obiectivos fit solum ab intellectu.
447. Fluit inde , distinctionem formalem ex natura rei , quam ab eius auctore Scoticam vocant , inter praedicata methaphysica , probandam non esse. *Distinctio Scotica.*
448. Itaque gradus methaphysici ante opus intellectus tantum virtualiter , non actu in re distinguuntur.
449. De veritatis , & bonitatis , ipsisque oppositorum notione , ac divisione in circo disseremus.
450. Infinitum dicitur , quod nullis terminis clauditur : duplex est , aliud actu , seu categorematicum , aliud in potentia , seu sincategorematicum. *Infinitum.*
451. Praeter Deum nihil actu infinitum , unde repugnat creatura infinita actu , sive perfectione essentiae , sive extensione molis , vel numeri multitudine , aut intensione virtutis.
452. Infinitum in potentia locum habere in creaturis , nullus inficiatur.
453. Iam ad causas progrediamur : causae nomine intelligimus principium , quod ad rei productionem confert , vel a quo res suum esse depromit. *Causae notio.*
454. Licèt omnis causa principium sit , non tamen vicissim omne principium

diū est causa ; res elucescet , dum requisita ad rationem causae annotabimus.

455. Omnis causa est prior suo effectu , non quidem semper prioritate temporis , sed prioritate naturae.

*Causarum
divisio.*

456. Quadruplex tantum extat causae genus , materialis , formalis , efficiens , & finalis : illae rationem causae non ex aliquo addito , sed , ex propria habent entitate : his tantisper nunc immorandum.

Causa efficiens.

457. Causa efficiens est *principium externum , a quo primo fluit motus , seu rei productio* : varias illius divisiones enumerabimus.

458. Quidquid in effectu est , vel eodem , vel perfectiori modo in causa continetur.

459. Res de novo produci , earumque effectricem vim causis creatis inesse , vel ipsa natura continuò ad aures nostras personat.

460. Verum cum duplex sit vis , immanens , & transiens , utraque locum habet in substantia corporea.

461. Substantia potens ad operandum redditur forma substantiali , porro ut actu effectum praestet , mediis eget accidentibus.

462. Idem effectus a duabus causis totalibus eiusdem ordinis nequit produci.

463. Neque idem numero effectus , qui ab una causa profluit , potest ab alia iterum progredi.

464. Ad causam efficientem , instrumentalem revocamus , quae nempe illius virtute operatur : nonnulla circa instrumentum scitu digna exponemus.

Causa finalis.

465. Finis , vera utique , ac realis causa , est *cuius gratia agens ad operationem allicitur*.

466. Tota causandi ratio ab una bonitate manat , illiusque apprehensio veluti conditio solum requiritur.

467. Eò nobiliori modo agentia in finem collimant , quò perfectiori illius cognitione pollent.

468. Homo ergo , qui ceteris praecellit , finis merita detegit , atque media in illum ordinanda sibi vindicat.

469. Animantia bruta apprehendunt quidem bonitatem finis , ac ea delectabiliter afficiuntur ; non tamen eius cum mediis proportionem penetrant.

470. In reliquis naturae operibus omnes causae propter finem agentis characteres relucet , nullumque apparet casus , ac temeritatis vestigium.

*Fortuna,
casus, & fatum.*

471. Putavit vana Gentilium superstitio , Fortunam esse numen quodam fatuum , furens , ac coecum : nobis autem fortuna est causa quorundam effectuum praeter opinionem accidentium.

472. Dum causa naturalis deflectit ad effectum minimè intentum , casus dicitur.

473. Fortunae verò appellatio retinetur , dum causa libera in aliquid inopinatum impingit.

474. Cum omnia a Deo sint praevisa, nihil in rerum universitate contingere potest, quod eius respectu fortuitum sit, aut casuale; aliqua tamen eveniunt praeter intentionem Angelorum.

475. Ab errore Gentilium longè alieni, fatum admittimus Christiano sensu; quod cum Boëtio diffinimus, *Immobilis rerum mobilium dispositio, per quam Providentia quaeque ordinibus nectit.*

476. Expeditis, quae ad Ontologiam spectant, Pneumatologiam ingredimur, quae, ut iam alibi, Spirituum cognitioni tota incumbit; horum vero principem locum iure suo sibi vindicat Deus.

Pneumatologia.

477. Nefarii illi homines, qui Spiritus fortes appellantur, (infirmos potius dices;) eò feritatis devenere, ut sibi vellent persuadere, non existere Deum vindicem, ac ultorem, ne illum timere cogantur.

Deus.

478. Clara itaque, nullique non exaudita voce ad aures, cum primum ratio emergit, natura admonet Deum primam omnium rerum causam existere: Dei ergo existentiam nemo rationis compos vel levissimè inficiari potest.

479. Non omnes tamen verum Deum adorant, vel eo, quo debent modo: hoc solum Christianis concessum: hinc Christiana Religio cuilibet necessaria ad salutem adipiscendam.

Religio.

480. Audiendí igitur non sunt Indifferentistae, eum, qui in qualibet secta, dogmata illi opposita tueatur, salutem consequi posse, contendentes.

481. Ferendum nullatenus est a Principibus, ut in suis ditionibus hi degant, qui errores verae Religioni adversos disseminant, aut Atheismi impietate sunt inquinati.

482. Diris devovendi scelerati illi homines, societati perquam noxii, qui eo usque Religione uti debere praedicant, quousque Reipublicae commodi aliquid, ac utilitatis afferre existimetur.

483. In malam etiam crucem abeant Deistae, & Naturalistae, qui revelatae doctrinae necessitatem excludunt, solumque rationem naturalem audiunt: utinam illam audirent!

Revelationis necessitas.

484. Divina Revelatio necessaria est, nedum quoad mysteria fidei, rationi omnino impervia, sed etiam quoad veritates ipsas, quae ex principiis rationis colliguntur.

485. Errarunt olim, qui duos constituerunt Deos, quorum unus causa foret malorum, alter bonorum: porro Deus aut unicus existit, aut nullus est.

Dei attributa.

486. Deus est simplicissimus, quamcumque excludens compositionem.

487. Est etiam Deus prorsus immutabilis.

488. Quamvis caliget ratio, fateri tamen cogitur Deum ubique esse.

489. Nullis terminis Dei potentia circumscribitur.

490. Perfectissima pollet Deus rerum omnium cognitione, illiusque praescientia hominis libertati non officit.

Po-

491. Res omnes Dei providentia reguntur, & moderantur.

492. Positiva & directa Dei actione indigent creaturae, ut in esse liberè illis concessa perseverent; conservatio igitur est veluti continuata creatio.

Dei motio.

493. Deus non modo cum causis secundis sive liberis, sive necessariis agit, sed illas etiam ad operandum applicat, ac movet.

494. Praeter concursum simultaneum, quo prima causa cum creaturis cooperatur, necessariam adstruimus physicam praemotionem, qua creaturae ad agendum in suo ordine moveantur, & applicentur.

495. Causat etiam Deus actionem peccati, atque ad illam praecisè, ut est actio, hominem praemovet, quin inde ipsius bonitas maculetur, nec hominis laedatur libertas.

496. Substantia, quae corpus non est, nec corporis donatur adfectionibus, meritò Spiritus appellatur.

Angeli.

497. Extant nobilissimi illi spiritus, Angeli nuncupati, qui etsi nullis sint destinati corporibus, illa praesertim ex aëre conflata a se assumere possunt, quibus hominibus sese conspiciendos praebent.

Anima rationalis.

498. Certum est, atque exploratum hominis corpus a rationali anima informari, quae principium activum est cogitationis, intellectionis, volitionis, cet.

499. Anima humana substantia est spiritualis, a corpore omninò diversa, & distincta.

500. Helvetius, homo, an bellua nescio, humanam naturam a belluina sola organorum structura, digitis praesertim, & unguibus differre non erubuit asserere.

501. Immaterialitas animae humanae inter res problematicas minimè est referenda, uti contendunt Monistae, qui eò usque insaniere, ut ausi fuerint scribere hucusque demonstratum non esse materiam non esse cogitationis capacem.

502. Nedum fides, quae catholico viro irrefragabile est argumentum, sed ratio ipsa suadet, animam hominis immaterialem prorsus esse.

503. Mirum profecto est, hominum teterrima monstra extitisse, quae in eo summopere adlaborarunt, ut sibimet persuaderent, putredinem dumtaxat esse, atque in cineres tandem se totos resolvendos!

504. Anima rationalis ex natura sua est immortalis, nullumque intrinsecum interitus principium agnoscit; valet tamen Deus in nihilum illam redigere.

505. De animae humanae immortalitate non bene senserunt, qui illam spectata fide immortalem, sed iuxta Philosophiam dixerunt esse mortalem, quorum errorem proscripsit sacrum Lateranense Concilium sub Iulio XII, & Leone X. coaetum.

XXXIII.

506. Catholicos illos viros reffellimus , qui licèt animae rationalis immortalitatem fateantur , id tamen demonstrari sola ratione non posse , putant.

507. Circa animae originem stultè errarunt Pythagoraei , qui animas, multo ante tempore creatas , ab uno in aliud corpus migrare censebant.

Animae rationalis origo.

508. Stoici , atque omnis impietatis amplectator Spinoza , animas Divinae substantiae particulas dixere.

509. Traduciani putaverunt , animas nostras esse particulas animae parentum , adeo ut anima genita sit portio generantis.

510. Demonstrare tentarunt Leibnitius , & Wolphius animas initio temporis a Deo conditas , organicis corpusculis fuisse inclusas , quae simul cum corporum machinulis in uteros matrum transeant.

511. Porro animae humanae in dies creantur , atque corpori infunduntur , simul ac in eo habetur partium evolutio , & organizatio , quae vitae functionibus obeundis necessaria est.

512. Intellectus , praecipua animae dos , est ea facultas , qua anima percipit , iudicat , ratiocinatur , suasque cogitationes recto ordine disponit.

Intellectus.

513. Memoria intellectiva est facultas retinendi rerum iam cognitarum species , seu imagines : Intellectus , & Memoria ex munere tantum differre videntur.

514. Ea facultas , qua proposita ab intellectu obiecta appetimus , vel aversamur , voluntas dicitur.

Voluntas.

515. Nihil voluntas appetit nisi sub ratione boni , nihilque aversatur nisi malum illi appareat.

516. Sine motivis voluntas non flectitur ad aliquid prosequendum , vel aspernendum.

517. Voluntas non est necessariò ad unum determinata , sed pulcherrima in suis volitionibus , & nolitionibus pollet libertate : Libertatis plures sunt acceptiones , quas enumerabo.

Libertas.

518. Libertas arbitrii est *vis electiva mediorum servatò ordine finis* : haec propriè ad voluntatem spectat.

519. Indifferentia est de ratione libertatis arbitrii ; non sufficit immunitas a coactione.

520. Requiritur ad libertatem , ut voluntas ex se ipsa formaliter sit indifferens , atque indifferens obiectum ipsi proponatur.

521. Indifferentia moralis , seu ad bene , vel male agendum , non est de ratione , sed potius de imperfectione libertatis.

522. Ad libertatem arbitrii non requiritur indifferentia contrarietatis , sed sufficit contradictionis.

523. Libertatis radices , ac causas ex Ang. Praecept. doctrina exponemus.

*Animae,
corporisque
commerciū.*

524. Anima corpori unita, eo tanquam instrumento utitur, & vicissim varie ab illo adficitur; hæc animi & corporis conspiratio commercium dicitur.

525. Est itaque huiusmodi commercium lex quaedam ab auctore naturae stabilita, qua fit, ut positis in corpore motibus quibusdam, respondeant in anima quaedam cogitationes, & vicissim.

526. Ad hocce commercium explicandum insufficientis est systema causarum occasionalium, quin imò, ut Theologiae non consonum, est reiiciendum.

527. Latam aperit viam pluribus in Physica, & Fide erroribus harmoniae praestabilitae systema; hinc ratio sufficiens, quam pro mundo etiam intellectuali comminiscitur Leibnitiis, nobis non arridet.

528. Influxus physici systema caeteris commodius explicat unionem animae cum corpore, mutuamque ad invicem commercium.

*Anima se-
parata.*

529. Anima a corpore separata, ipsi vero superstes, verum intellectum, veramque voluntatem retinet, potentiae vero sensitivae solum radicaliter ipsi insunt.

530. Secum in aliam vitam anima deffert species cognitionum, quas in mortali hac acquisivit, ipsique aliae a Deo infunduntur.

Creatio.

531. Nullus spiritus creatus, sive Angelicus, sive humanus, nullaque item creatura princeps esse causa potest creationis.

532. Hoc proprium omnium Creatoris munus, cui nec instrumentaliter creatura cooperari valet.

533. Creatio, actio equidem instantanea, est productio rei ex nihilo, seu ex nullo praesupposito subiecto.

534. Quamvis a solo Deo creatio praestari possit, non debet tamen inter miracula recenseri.

Miraculum.

535. Est namque miraculum *effectus sensibilis immediatè a Deo productus, praeter vires totius naturae creatae, & contra consuetum operandi modum*: hinc meritò miraculum effectus supernaturalis dicitur.

536. Effectus verò naturalis ille est, cuius ratio in vi ad naturam universam spectante continetur, atque secundum leges naturae contingit.

537. Duplex est miraculorum genus, improprium, seu quoad nos, & proprium, seu quoad se; porro miraculum propriè dictum tripliciter potest naturam superare, scilicet quantum ad substantiam facti, secundum id, in quo fit, & ex modo operandi.

538. Igitur unum miraculum maius alio dici potest, non respectu Divinae potentiae, quae infinita est, sed comparatè ad facultatem naturae, quam excedit.

539. Miraculorum possibilitatem catholicè profitemur, fremant, quidquid velint, Libertini.

540. Solus Deus est miraculorum auctor , & causa.

541. Angeli miracula propriè dicta edere nequeunt ; plura tamen praestare possunt , quae alicuius particularis naturae vires exuperent.

542. Duo scopuli in admittendis , vel reiiciendis miraculis prorsus vitari debent ; impia nempe Libertinorum incredulitas , atque superstitiosa credulitas imperitae plebis.

543. Ut vera a falsis miraculis discernamus , operis substantiam , & modum consulere necessum est : dum de his non constet , ad ipsius finem , & utilitatem attendere debemus : praedictos miraculi characteres data occasione explanabimus.

544. Hinc liquet , Magorum Aegyptii prodigia ceteraque , quae de Apollonio Thyanaeo , & Vespasiano narrantur , inter vera miracula non esse adnumeranda.

545. Non inficiamur ob causas soli Deo notas , aliquod miraculum in Paganismo effici posse ; id tamen constanter negamus , in confirmationem Idololatriae illud perpetrandum iri.

Explicit nostrae in Philosophiam operae specimen , quod porrecta fronte te excepturum expecto ; sin minus , mea parum refert , nihilque vereor cum quodam ita canere :

Sat mihi sunt pauci Lectores , est satis unus :

Si me nemo legat , sat mihi nullus erit.

Vt. Joseph Episc. Orsel.

Vt. Balaguer Cens. Reg.

*Vt. D. D. Salvator Puche
Studior. Reg. & Rector.*

